

CHỦ ĐỀ 3

MỘT SỐ LỄ HỘI TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH ĐỒNG THÁP

Từ rất sớm, con người đã đến sinh sống và định cư ở Đồng Tháp. Qua quá trình quần cư lâu dài ấy, người dân nơi đây không chỉ để lại một kho tàng đồ sộ những di sản văn hoá vật thể mà còn lưu giữ giá trị của những di sản văn hoá phi vật thể, tín ngưỡng,... hết sức độc đáo. Người dân Đồng Tháp sẽ vô cùng tự hào với những dấu ấn văn hoá đặc sắc qua các Khu di tích quốc gia đặc biệt Gò Tháp, Khu di tích Xẻo Quýt, Khu di tích Nguyễn Sinh Sắc, Vườn quốc gia Tràm Chim,... nhưng họ cũng sẽ không thôi tự hào khi trên địa bàn tỉnh hằng năm diễn ra 118 lễ hội (03 lễ hội cấp tỉnh, 9 lễ hội cấp huyện và 106 lễ hội cấp xã). Trong đó, nổi bật hơn cả là lễ hội Gò Tháp với hai kì lễ hội (lễ hội Vía Bà Chúa Xứ và lễ hội Tưởng niệm hai vị anh hùng dân tộc Thiên Hộ Dương và Đốc Binh Kiều), lễ giỗ cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc.

I. LỄ HỘI GÒ THÁP

Hằng năm, tại khu di tích Gò Tháp (xã Tân Kiều, huyện Tháp Mười, tỉnh Đồng Tháp) diễn ra hai lễ hội lớn: Lễ hội Vía Bà Chúa Xứ và lễ hội tưởng niệm hai vị anh hùng dân tộc Thiên hộ Võ Duy Dương, Đốc binh Nguyễn Tấn Kiều.

1. Lễ hội Vía Bà Chúa Xứ

Thờ Mẫu là tín ngưỡng quan trọng và xuất hiện khá sớm trong văn hóa Việt Nam. Trong sự giao lưu và tiếp biến văn hóa, thờ Bà Chúa Xứ là một dạng thức thờ Mẫu phổ biến ở khu vực Nam Bộ, đặc biệt là ở các tỉnh Đồng bằng sông Cửu Long. Nguyên mẫu Bà Chúa Xứ xuất hiện trong rất nhiều câu chuyện truyền thuyết và nghiên cứu. Mặc dù khó xác định được chính xác nguyên mẫu của hình tượng Bà Chúa Xứ nhưng có thể khẳng định rằng sự hiện sinh của vị Mẫu thần này là biểu hiện của khát vọng tìm đến sự che chở, bảo bọc cho cuộc sống bình yên, tài lộc, sức khỏe, thành công trong công việc và cuộc sống của người dân địa phương.

Hiện nay, có rất nhiều nơi thờ Bà Chúa Xứ ở khu vực Tây Nam Bộ. Hai cơ sở thờ tự nổi tiếng nhất, có sức ảnh hưởng ra khỏi phạm vi của thôn ấp và được xem như là hai trung tâm thờ Bà ở khu vực Nam Bộ chính là miếu Bà Chúa Xứ ở núi Sam (thuộc thành phố Châu Đốc, tỉnh An Giang) và miếu Bà Chúa Xứ ở Gò Tháp (tỉnh Đồng Tháp).

Ngoài việc thờ cúng, ở Đồng Tháp còn tổ chức Lễ hội vía Bà Chúa Xứ. Hằng năm, vào ngày lễ hội nhân dân khắp nơi về chiêm bái rất đông.

Lễ hội vía Bà Chúa Xứ được tổ chức từ chiều ngày 14 đến rạng sáng

ngày 16 tháng 3 âm lịch. Lễ hội bao gồm phần lễ và phần hội. Phần lễ được thực hiện theo nghi thức tín ngưỡng văn hoá dân gian truyền thống như: cúng cơm chay, lễ tắm Bà (diễn ra vào ngày 14/3 âm lịch); lễ Cầu an (diễn ra vào ngày 15/3 âm lịch); lễ Thỉnh Sanh; lễ cúng Thần Nông; lễ cúng Chánh tế bà Chúa xứ (diễn ra vào ngày 16/3 âm lịch).

Phần hội có nhiều hoạt động văn hoá nghệ thuật đặc sắc như đờn ca tài tử Nam Bộ, các trò chơi dân gian, trưng bày, chiếu phim,...

2. Lễ tưởng niệm hai vị anh hùng dân tộc Thiên hộ Võ Duy Dương và Đốc binh Nguyễn Tấn Kiều

Khi Pháp nổ súng tấn công bán đảo Sơn Trà (Đà Nẵng) vào năm 1858 đã vấp phải sự kháng cự mạnh mẽ của nhân dân Việt Nam. Khi chiến thuật đánh nhanh thắng nhanh thất bại, Pháp chuyển hướng tấn công vào miền Nam, tại đây Pháp cũng gặp không ít khó khăn trước sức chống cự mạnh mẽ của người dân. Nổi bật lên trong cao trào chống Pháp giai đoạn này của người dân Đồng Tháp có phong trào của Thiên hộ Võ Duy Dương và Đốc binh Võ Tấn Kiều.

Thiên Hộ Võ Duy Dương (1827 – 1866), còn gọi là Thiên Hộ Dương, lãnh đạo cuộc khởi nghĩa chống thực dân Pháp từ năm 1862 – 1866. Đốc Binh Kiều (? – 1886) hay Nguyễn Tấn Kiều được phong chức Đốc binh, sau trở thành phó tướng của Thiên Hộ Võ Duy Dương.

Nghĩa quân của Thiên Hộ Dương lấy Đồng Tháp Mười làm căn cứ và dùng chiến thuật du kích đánh Pháp trên cả một vùng rộng lớn từ Hà Tiên, Rạch Giá đến Đồng Tháp, gây cho quân Pháp nhiều tổn thất.

Ngày 5/6/1862, Hiệp ước Nhâm Tuất được kí kết, 3 tỉnh miền Đông (Gia Định, Biên Hòa và Định Tường) cùng Côn Đảo trở thành thuộc địa của Pháp. Triều đình Huế yêu cầu các nghĩa quân hạ khí giới, không tuân mệnh, Võ Duy Dương đã bị tước binh quyền và triều đình sai người truy bắt. Sau đó, ông đã hội quân với Trương Quyền (con trai Trương Định) để tiếp tục chống Pháp cho đến khi suy yếu.

Để tưởng nhớ công lao to lớn trong sự nghiệp chống Pháp của Thiên Hộ Võ Duy Dương và Đốc Binh Nguyễn Tấn Kiều, tại Gò Tháp người dân đã lập đền thờ chung hai ông và đã được công nhận di tích lịch sử cấp quốc gia.

Lễ tưởng niệm hai vị anh hùng dân tộc Thiên hộ Võ Duy Dương và Đốc binh Nguyễn Tấn Kiều, diễn ra từ ngày 14 đến ngày 16 tháng 11 âm lịch. Lễ hội gồm hai phần: phần lễ gồm lễ thỉnh sắc, lễ thỉnh sanh, lễ chánh tế, lễ cúng thần nông, lễ hồi sắc; phần hội gồm các hoạt động văn hóa, nghệ thuật phong phú, trò chơi dân gian, biểu diễn nghệ thuật,...

II. LỄ GIỖ CỤ PHÓ BẢNG NGUYỄN SINH SẮC

Cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc, là nhà nho yêu nước, thân sinh của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Năm 1901, cụ đỗ Phó bảng, sau đó làm quan tại triều Huế, rồi huyện Bình Khê tỉnh Bình Định,... Sau Cụ từ quan, chuyển sang hoạt động truyền bá tư tưởng yêu nước ở nhiều nơi tại Nam bộ và Campuchia. Từ năm 1917, dưới “vỏ bọc” là nhà nho, thầy thuốc, Cụ đã chọn mảnh đất Hoà An – Cao Lãnh để truyền bá tư tưởng yêu nước, khơi dậy truyền thống đấu tranh chống xâm lược cho quần chúng nhân dân. Năm 1929, khi Cụ qua đời, các thân hào, nho sĩ cùng dân làng Hoà An đã an táng cạnh miếu Trời Sanh và hết lòng che chở, bảo vệ mộ Cụ.

Mộ và đền thờ Cụ hiện nay nằm trong Khu di tích Nguyễn Sinh Sắc (Phường 4, thành phố Cao Lãnh).

Hằng năm, vào ngày 25, 26 và 27 tháng 10 âm lịch, Đảng bộ, chính quyền và nhân dân Đồng Tháp tổ chức lễ giỗ Cụ Lễ giỗ cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc tại Khu di tích Nguyễn Sinh Sắc. Lễ giỗ gồm hai phần: lễ và hội.

Phần lễ gồm lễ cúng Tiên thường và lễ cúng Hậu thường. Lễ cúng Tiên thường được tổ chức theo nghi thức dân gian truyền thống vào chiều ngày 26 tháng 10 âm lịch. Lễ giỗ chính được tổ chức theo nghi thức dân gian truyền thống vào buổi sáng ngày 27 tháng 10 âm lịch gồm lễ dâng hương, hoa, phẩm vật; ôn lại cuộc đời của cụ Nguyễn Sinh Sắc lúc sinh thời và ở tại làng Hoà An. Lễ cúng Hậu thường tổ chức vào chiều cùng ngày theo nghi thức dân gian truyền thống.

Phần hội, có nhiều hoạt động phong phú: tùy từng năm có thể có các hoạt động như tái hiện làng Hoà An xưa với những hàng dừa, hàng me xen lẫn những cây vú sữa trong con rạch nhỏ, những ngôi nhà bát dền, nhà chữ đình, nhà nọc ngựa,... bên cạnh đó là các tổ hợp mô tả cuộc sống đời thường, cách sinh hoạt, ứng xử của người dân, một số nghề đặc trưng như: nghề xay thuốc rê, chằm lá, nghề rèn, nghề mộc, đờn ca tài tử, đá gà;... các hoạt động văn hóa, nghệ thuật, trưng bày triển lãm (trưng bày cổ vật, thi vẽ tranh của thiếu nhi, biểu diễn lân sư rồng, tái hiện cuộc thi Trạng Nguyên, biểu diễn nghệ thuật tuyên truyền, tổ chức Liên hoan hát dân ca, hò Đồng Tháp và đờn ca tài tử) và các hoạt động thể dục, thể thao, trò chơi dân gian (biểu diễn võ thuật, biểu diễn thể dục dưỡng sinh, thi chọi chim, chọi gà nghệ thuật,...).

Lễ hội Vía Bà Chúa xứ, lễ tưởng niệm hai vị anh hùng dân tộc Thiên hộ Võ Duy Dương và Đốc binh Nguyễn Tấn Kiêu và lễ giỗ cụ Phó bảng Nguyễn Sinh Sắc,... là những hoạt động có ý nghĩa quan trọng trong đời sống văn hoá của người dân Đồng Tháp. Những hoạt động này không chỉ góp phần giáo dục truyền thống yêu nước, lòng biết ơn của nhân dân đối với những người có công với đất nước mà còn mang đến một nét văn hoá độc đáo của người dân tại vùng đất giàu truyền thống này. Đồng thời, thông qua lễ hội, nhiều hoạt động

giao lưu văn hoá, kinh tế, xã hội đã diễn ra, góp phần làm phong phú hơn đời sống tinh thần cho người dân và thúc đẩy phát triển kinh tế địa phương.

